

Neovarianty liberalismu

Vladan Hodulák

Tato prezentace je určena výhradně pro studenty kurzu *Teorie mezinárodních vztahů MVZ105* na FSS MU v akademickém roce 2011/2012. Jakékoliv nakládání s prezentací pro jiné než studijní účely v tomto kurzu je zakázáno.

Shrnutí z minula

- Liberalismus v MV
  - vychází z politického liberalismu
  - stál ve formě idealismu u vzniku MV jako vědy
  - nejvýraznější opozice v MV vůči realismu
  - značná roztržitost jednotlivých proudů – co způsobuje válku, je cílem mír, nebo řád v mv?
- Hlavní znaky
  - normativita, inside-out approach, víra v pokrok, stát není jediný aktér, bezpečnostní vztahy nejsou vždy primární
- Hlavní témata
  - mír, lidská práva, demokracie, spolupráce, tržní ekonomika

Úvodní poznámky

- Liberalismus lze dělit mnoha způsoby, my si jej rozdělíme tematicky
- Řada liberálních autorů spojovala více liberálních hodnot, jejich přiřazení nelze brát dogmaticky
- Příklad sporu hodnot autonomie×integrace
- Ústřední myšlenka – konflikt není přirozeným stavem mezi státy, lze se mu vyhnout
  - díky lidskému zdokonalování pomocí rozumu
  - pomocí změny státní ideologie, mocenská politika je sama umělý výtvar skupiny lidí – potřeba usilovat o mír
  - pomocí mezinárodních institucí

Liberalní internacionalismus

- Lidský rozum může do mv přinést svobodu a spravedlnost, trvalý mír je možný
- Důraz na inside-out approach
  - společenská smlouva mezi občany uvnitř státu bude přenesena do mv, bez potřeby světové vlády
  - idea bezkonfliktního přirozeného stavu (tržní systém)
- I. Kant
  - Tři články (republikánská ústava státu, pacifistická unie, kosmopolitní právo)
- J. Bentham
  - „mezi zájmy států neexistuje žádný reálný konflikt“
  - ustanovení společného tribunálu, vznik federací a konfederací jako důkaz „transformace“ zájmů
- A. Smith
  - dosahování společenského blaha lze dosáhnout skrze sledování sobeckého zájmu (ale neplatí mezi státy)
- R. Cobden
  - aktivista, proti používání svévolné moci, cesta k míru skrze mezinárodní obchod, přirozená shoda zájmů (×Carr)

Neoliberální internacionalismus

- Od 90. let 20. stol. opět populární idea demokratického míru
  - demokratické vlády (rozhodnutí lidí)
  - lib. dem. jsou bohaté – velké riziko ztrát
  - přátelské vztahy
- F. Fukuyama „Konec historie“ (1989)
  - vítězství liberalismu (konec historie v Hegelově pojetí)
    - materiální a ideové vysvětlení
  - obhajoba „exportu“ liberalismu problém liberálního imperialismu
    - humanitární intervence, využití mezinárodních organizací (kladení podmínek vstupu), ekonomické pobídky pro RZ(kondicionalita) ×politika vůči Číně
- Problémy
  - počet LD, ne všechny ideologie poraženy, nakolik je liberalismus pouze zástěrka pro zisk, stálý protiklad principů
- Jednoznačně kladné chápání globalizace

Idealismus

- První třetina 20. stol., zkušenosti WWI
- Základní premisy
  - kapitalismus nevytváří harmonii zájmů (nedostatečná poptávka, imperialismus) – J. Hobson
  - mír není přirozeným stavem, ale musí být vytvořen
  - důležitost vzdělání (1919 – Aberystwyth), normativní přístup
- W. Wilson (prezident USA)
  - mír skrze mez. instituci regulující anarchii v mv (demokratické procedury, řešení sporů, donucovací síly)
  - 14 bodů (1918), Společnost národů, kolektivní bezpečnost
- Katastrofální osud SN, morální rétorika × praxe národních zájmů
- Některé dílčí úspěchy liberalismu – přijetí práva na sebeurčení, ochrana lidských práv (1948), dekolonizace, podpora RZ (nerovnoměrné rozdělení zdrojů)

Neoidealismus

- Mír a spravedlnost jsou výsledkem záměrného snažení, podpora demokracie, globalizace je rozporuplný proces
- Znaky
  - je potřeba nejen podporovat demokratizaci států, ale také zdemokratizovat instituce
  - do rozhodovacích struktur je potřeba přijmout sociální hnutí (blíže k obyčejným lidem)
  - problematika demokratického deficitu vede k rezervovanosti vůči globalizaci
- R. Falk
  - vztah globalizace (ekonomika, technika) a komunity – pnutí
  - neoliberalismus×veřejný sektor (blahobyt, etika)
  - problematika rozvojových zemí
  - demokratizace od travních kořínků, potenciál globální občanské společnosti
- D. Held
  - kritika vestf. syst – demokratizace zemí není provázána dem. institucí, problém díky propojenosti a vzájemné závislosti
  - kosmopolitní model demokracie – regionální parlamenty s rozšířenou pravomocí, lidská práva dohlížena Mez. soudem pro LP, reforma OSN – globální parlament

Liberální institucionalismus

- Po WWII, opuštění normativity, liberalismus v pozadí, menší témata
- Po zkušenostech pozměněná struktura OSN (RB)
- Hlavní téma- zisky z mezinárodní a transnacionální spolupráce
- D. Mitrany
  - státy samy se nejsou schopny vypořádat s modernizací – k řešení problémů je potřeba spolupráce, přináší zisky
  - integrace – díky zkušenosti se spoluprací dojde k přesunu dalších pravomocí na mezinárodní úroveň, růst nákladů na přerušování spolupráce
- E. Haas
  - státy jsou stále méně schopny samy zajistit blahobyt, spillover – rozšíření spolupráce do dalších sektorů
- Praxe – ESUO, EHS, EU
- 60. – 70. léta (pluralismus) – díky modernizaci nástup nových aktérů (MNC, IGO, NGO), úpadek vestfálského systému
- Vzájemná závislost – obchod, toky kapitálu, globální kultura, jedna planeta – jedno životní prostředí (Nye, Keohane)

Neoliberální institucionalismus

- Nejrozšířenější a „nejvědeckější“ varianta liberalismu v MV
  - nová ortodoxie na řadě především amer. univerzit
  - řada autorů se s ním vědomě ztotožňuje
  - Keohane (After Hegemony), Nye, Axelrod, Oye
- Hlavní znaky
  - Aktér – stát jako hlavní, i když zdaleka ne jediný
  - Struktura – uznání předpokladu anarchické struktury mv, ale spolupráce možná
  - Proces – postupné rozšiřování spolupráce, integrace
  - Motivace – státy spolupracují, i když jiné státy získají víc, upřednostňování absolutních zisků před relativními

Neoliberální institucionalismus

- Vědeckost neoliberálního institucionalismu
  - reakce na neorealismus, ale reakce zevnitř mainstreamu
  - odmítnutí normativních soudů, apolitický směr, spolupráce×harmonie
  - používání mikroekonomických postupů (racionální aktér, teorie her, teorie veřejných statků), ale zcela jiné závěry než neorealismus
  - zájmy států a mezinárodní prostředí obsahují podněty ke spolupráci, ale nezaručují ji, analýza kdy a jak může ke spolupráci dojít a jak je možné ji uchovat
  - mezinárodní instituce nejsou od toho aby transformovaly identity, ale aby regulovaly zájmy

Příklad postupu NI

- Použití teorie her
  - Racionální aktéři, znají pravidla hry, znají výplatní matice, neví, kterou strategii zvolí protihráč
  - Hry s nulovým součtem, hry s nenulovým součtem, jednorázová×opakovaná hra, hra se dvěma a více hráči, velmi často používaný případ – vězňovo dilema

		Podvodník	
		přiznat	nepřiznat
Zloděj	přiznat	10;10	1;20
	nepřiznat	20;1	5;5

		Francie	
		clo	obchod
VB	clo	0;0	12;-1
	obchod	-1;10	10;8

Příklad postupu NI

- **Instituce:** Trvalejší soubory pravidel, která definují vhodné jednání.
- **Režimy:** Soubory implicitních a explicitních zásad, norem, pravidel a rozhodovacích procedur, kolem nichž se vytvářejí očekávání aktérů v určité oblasti.
  - Snižují ověřovací náklady (informace)
  - Mění výplatní matice (náklady obětované příležitosti)
  - Podněcují dodržování pravidel (snadnější možnost trestání)
- **Konkrétní podoba režimu závisí na charakteristikách konkrétní oblasti pro niž režim vznikl**
  - Mezinárodní obchodní režim × režim kontroly zbrojení